

Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (Україна)

Інститут цифровізації освіти НАПН України

Вища школа професійного навчання у Вроцлаві (Республіка Польща)

Поморська вища школа у Старогарді Гданському (Республіка Польща)

Університет менеджменту у Вроцлаві (Республіка Польща)

Академія прикладних наук імені професора Едварда Ліпінського в Кельце
(Республіка Польща)

Економіко-гуманітарний університет у Варшаві (Республіка Польща)

Карагандинський університет імені академіка Є.А. Букетова (Республіка Казахстан)

Кіровоградський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС
України

Цифрова трансформація освіти: інновації,

виклики та можливості

збірник матеріалів

Municipal institution “Kirovohrad Regional In-Service Teacher Training
Institute named after Vasyl Sukhomlynskyi”, Ukraine

Institute for Digitalisation of Education of the NAES of Ukraine

Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, Poland

Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim, Poland

Wyższa Szkoła Zarządzania we Wrocławiu, EDUKACJA we Wrocławiu, Poland

Akademia Nauk Stosowanych im. Edwarda Lipińskiego w Kielcach, Poland

Akademia Nauk Humanistycznych w Warszawie, Poland

Karaganda Buketov University, Kazakhstan

Kirovohrad Scientific and Research Expert-Criminalistic Center of the Ministry
of Internal Affairs of Ukraine

Digital Transformation of Education: Innovation, Challenges and Opportunities

proceedings

Kropyvnytskyi – 2025

ВІНТЮК Юрій

Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

<https://orcid.org/0000-0001-6263-4744>

ПСИХОЛОГІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ГАЛУЗЬ НАУКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ І НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ ФАХОВИХ ПСИХОЛОГІВ

В епоху стрімкого розвитку інформаційного суспільства, що відбувається у всіх країнах світу, суттєвих змін зазнають різні сфери нашої життєдіяльності, які зумовлені впровадженням інформаційно-комп'ютерних технологій практично у всі види людської активності. Передусім зазнали такого впливу сфери діяльності, пов'язані з впровадженням комп'ютерів у традиційно технічні галузі, проте дедалі більшого освоєння в наш час зазнають, у результаті впровадження у них інформаційно-комп'ютерних технологій, і гуманітарні сфери. Відповідно, постає необхідність розглянути потреби і можливості впровадження та використання цих технологій, штучного інтелекту (ШІ) зокрема, у професійній діяльності фахівців різних професій, практичних психологів зокрема. Необхідність висвітлення даного питання зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета роботи: розглянути доцільність і перспективи застосування технологій ШІ у підготовці та практичній діяльності фахових психологів.

Характерною ознакою розвитку науки в наш час, як у світі, так і в Україні зокрема, стає стрімке збільшення досліджень і наукових публікацій, пов'язаних зі створенням та застосуванням ШІ в різних сферах людської діяльності, зокрема, при підготовці фахівців різних спеціальностей [1–6].

Зазвичай під ШІ фахівці розуміють галузь інформатики, яка займається розробкою інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які потребують людського інтелекту. Системи ШІ створені для навчання на досвіді, розпізнавання закономірностей і ухвалення рішень. Ці системи можуть виконувати певні завдання, як от: розпізнавати зображення, розуміти мову, керувати транспортними засобами, технологічними процесами, навчати або грати в ігри тощо. Технології ШІ охоплюють широкий спектр методів, як машинне навчання, обробку природної мови, робототехніку, експертні системи та ін. Мета досліджень ШІ полягає в тому, щоб створити машини, які можуть мислити та навчатися як люди, і використовувати ці можливості для вирішення актуальних проблем, що стоять перед людством.

Під інтелектом у сучасній психології розуміють відносно стійку структуру розумових здібностей індивіда, яка відповідає за його адаптацію до вимог оточуючого середовища, як природного, так і соціального. Зокрема, активність інтелекту спрямована на вирішення повсякденних завдань; а тому чим вищий рівень інтелекту, тим ефективніше та швидше відбувається їхнє вирішення. Відповідно, дане поняття визначає результативність будь-якої

діяльності, а інтелект розглядається як показник ефективності поведінки, пов'язаної з адаптацією індивіда до наявних умов.

Термін ІІІ вказує на те, що такий інтелект створений штучними засобами, шляхом використання комп'ютерних програм, алгоритмів і технологій. У той же час даний термін означає здатність до самостійного мислення, розуміння й аналізу інформації, а також передбачає здатність вирішення проблем, причому не лише за заданим – створеним людиною – алгоритмом, але й створення таких алгоритмів.

У наш час ІІІ впроваджується в усі сфери життєдіяльності, психологію зокрема. *Психологія штучного інтелекту – це галузь психологічної науки, яка досліджує природу когнітивних функцій людини та можливості застосування ІІІ в психології.* Психологія ІІІ досліджує сутність пізнавальних функцій, передусім задіяних в процесі пізнання психічних процесів, таких як сприйняття, увага, пам'ять, мислення та розумові здібності, тобто пізнавальні процеси людини, які можуть бути змодельовані та штучно відтворені.

Відповідно, виникають два напрямки досліджень, які потребують розгляду: перший – використання здобутків сучасної наукової психології для створення ІІІ та його подальшого вдосконалення; і другий – використання ІІІ у роботі фахових психологів, як для вирішення завдань повсякденної професійної практики, так і проведення наукових досліджень.

Мозок людини, як і особливості реалізації ним психологічних функцій, був об'єктом наукових досліджень у минулому столітті; у наш час дослідження мозку також належать до пріоритетних напрямків сучасної науки. Для реалізації завдань, що постають з огляду на це, створюються комп'ютерні моделі функціонування мозку, як і програми моделювання окремих психічних станів, процесів, формування мотивів, моделювання доцільних проявів поведінки у різних ситуаціях, розвитку вольових проявів чи формування певних потреб або необхідних якостей. Результати досліджень використовуються як для створення роботів, котрі реалізують алгоритми функціонування людини в різних ситуаціях, так і для створення автоматизованих людино-машинних систем, управління різноманітними виробничими процесами, транспортними засобами, безпілотними літальними чи глибоководними апаратами, міжпланетними космічними станціями та ін.

Вже в даний час ІІІ у психології реалізує, серед інших, наступні можливості [6]:

1. Розробка комп'ютерних моделей сприйняття й обробки інформації і т. п.
2. Покращення пізнавальних психічних процесів, таких як сприймання, пам'ять, мислення, уява й ін.
3. Реалізація взаємодії між людиною та комп'ютером для покращення когнітивних здібностей тощо.

4. Реалізація системи прийняття рішень, як для управління технічними об'єктами, транспортними засобами, науковими дослідженнями, так і соціальними процесами та ін.

Крім цього, на сьогодні намітилися наступні можливості для застосування ШІ в роботі фахових психологів [4]:

1. *У роботі з клієнтами:* для збору первинних даних та їх аналізу; віртуальні психологи можуть надавати підтримку людям з нескладними психологічними проблемами; для розпізнавання емоційного стану людини на основі аналізу мови, міміки та рухів очей та ін.

2. *Для навчання психологів:* за допомогою створених спеціалізованих тренажерів, симуляторів і моделей; використання реалістичних симуляцій роботи з клієнтом із різними симптомами, на яких студенти-психологи можуть практикуватися без ризику завдати шкоди реальним людям; вивчення роботи інтелекту, емоційного зокрема, на основі ШІ допомагає психологам краще зрозуміти людські емоції та розвивати емоційний інтелект і т. п.

3. *Організація роботи психолога:* ведення ділових записів і справ клієнтів; автоматизація рутинних завдань, для звільнення психолога для важливішої, зокрема нестандартної роботи з клієнтами; надання допомоги психологам у просуванні своїх послуг та реалізації оплати клієнтів тощо.

4. *Проведення психодіагностичних і наукових досліджень,* створення на їхній основі як психологічних паспортів клієнтів, так і баз даних, а також подальша обробка й інтерпретація зібраних даних і т. д.

5. *ШІ як окрема спеціалізація:* психологія ШІ розглядається як нова галузь, яка досліджує природу когнітивних функцій людини та можливості застосування ШІ в психології.

ШІ використовується у психології переважно для вивчення феномену поведінки людини та її впливу на пізнавальні процеси, стани та якості. Зокрема, досліджується створення технологій впливу за допомогою ШІ з врахуванням людських потреб, а також вивчаються способи і методи управління поведінкою. І хоча на сьогодні ШІ здатен успішно вирішувати лише обмежене коло специфічних завдань, пов'язаних переважно з обробкою великих масивів даних, не варто відносити до його недоліків те, що він наразі не може вирішувати інші важливі функції. Адже, наскільки б людський інтелект не переважав у своїх можливостях штучний, не варто забувати, що кожна окрема людина також не здатна вирішувати всієї можливої множини існуючих завдань, не тільки загальнолюдських, але й особистих.

Звичайно, на сьогодні відомі як певні переваги ШІ, так і його недоліки, зокрема, вказуються сфери діяльності, в яких він вже зараз може замінити людину, а в яких поки що ні. З огляду на це варто нагадати, що і людський інтелект не відразу став досконалим, а пройшов тривалий шлях еволюції. Саме такий шлях еволюції проходить зараз, у наш час ШІ, який щороку претендує на освоєння все нових, складніших видів діяльності. На сьогодні можна стверджувати, що фактично ШІ вже існує, і зараз триває процес його активного

вдосконалення, відповідно до наявних у ньому потреб людей, у даному випадку науковців і психологів.

Наведене свідчить про те, що в даний час визріла необхідність введення навчальної дисципліни «Психологія штучного інтелекту» у навчальні програми підготовки фахових психологів у вітчизняних ЗВО; яку в даний час викладають лише у деяких навчальних закладах, як от у Одеському національному університеті ім. І. Мечникова. Дана дисципліна повинна навчити майбутніх фахівців створювати моделі інтелектуальної поведінки, які роблять робітників здатними приймати рішення, мислити та навчатися, планувати і проводити дослідження, співпрацювати з іншими фахівцями, вдосконалювати та впроваджувати відомі алгоритми. У процесі її вивчення потрібно детально розглядати питання про те, як функціонує мозок, як відбуваються процеси навчання та пам'яті, а також чим люди відрізняються один від одного й як формуються та впливають на поведінку їхні потреби чи мотиви, спрямованість активності тощо. Саме такої підготовки вимагають наявні реалії сьогодення, які диктує сучасний рівень науково-технічного та соціального розвитку.

Висновок. Враховуючи як реалії, так і вимоги сучасного інформаційного суспільства, «Психологія ШІ» на сьогодні є перспективним напрямком розвитку психологічної науки, що вимагає включення відповідних дисциплін з її вивчення в програми підготовки майбутніх фахових психологів у вітчизняних ЗВО; що дозволить підняти рівень їхньої підготовки до наявних вимог щодо сформованості їхньої професійної компетентності та забезпечить належний рівень конкурентоспроможності при здійсненні діяльності у сучасних реальних ринкових умовах.

Список використаних джерел

1. Дерев'янко С. П. Емоційний штучний інтелект у професійній підготовці майбутніх психологів. ITLT. Вип. 81(1). С. 192–209.
2. Додонова В. І., Додонов Р. О. Проблеми і перспективи взаємодії людини та штучного інтелекту. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. 2022. Вип. 13(3). С. 158-168.
3. Кириченко В. В. Соціально-психологічна парадигма розуміння еволюції штучного інтелекту. Психологія та соціальна робота. 2023. Вип. 2(58). С. 17-25.
4. Кудрявцева Х. Як штучний інтелект змінює психологію. URL: <https://blog.liga.net/user/kkudriavtseva/article/53027>
5. Ростока М. Л. Психологія штучного інтелекту як феномен цифрового науково-освітнього простору (аналітичний огляд). Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. 2024. Випуск 19. С. 95-121.
6. Штучний інтелект. Психологічні енциклопедія. URL: <https://www.psykholoh.com/post/>